สารธรรม

อนุสรณ์

งานฌาปนกิจศพ

นางอินทรบริบาล

(ทองอยู่ นีลัญชนานนท์)

เมรุวัดเทพศิรินทราวาส

ี่ ๑๙ กันยายน ๒๕๐๙

สารธรรม

อนุสรณ์

งานฌาปนกิจศพ

นางอินทรบริบาล

(ทองอยู่ นีลัญชนานนท์)

ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส

ที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๐๙

นางอินทรบริบาล (ทองอยู่ นีลัญชนานนท์)

ชาตะ พ.ศ. ๒๔๓๕

มตะ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๙

ประวัติ

นางอินทรบริบาล (ทองอยู่ นีลัญชนานนท์) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ ที่บ้านตำบลบ้านปูน อำเภอบางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี บิดาชื่อแดง-มารดาชื่อเจิม เป็นธิดาคนเดียวของบิดามารดา ได้สมรสกับ ร.ท. ขุนอินทรบริบาล (วุธ นีลัญชนานนท์) มีบุตรธิดาดังนี้:-

๑. นายวาศ นีลัญชนานนท์

๒. นางสมถวิล สุทธิพงศ์

๓. นางเปรม ชินวงศ์

๔. น.ส. ประณีต นีลัญชนานนท์

๕. น.ส. ปรุง นีลัญชนานนท์

๖. นายวิทยา นีลัญชนานนท์

๗. นายถาวร นีลัญชนานนท์

หลังจากสมรสแล้ว ได้ย้ายมาอยู่ที่บ้านหลังวัดบวรนิเวศวิหาร จังหวัดพระนคร ตามสามีซึ่งรับ

ราชการอยู่กรมทหารรักษาวัง ครั้นสามีถึงแก่กรรมแล้วจึงได้ย้ายเข้าไปอยู่กับท่านเจ้าจอมมารดาสายในรัชกาลที่ ๕ ณ เรือนท้ายพระบรมมหาราชวัง จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๗ จึงได้ไปอยู่ที่บ้านอุรุพงศ์ อำเภอดุสิต จังหวัดพระนคร จนถึงแก่กรรม.

นางอินทรบริบาล (ทองอยู่ นีลัญชนานนท์) โดยปรกติอัธยาศัย เป็นผู้มีศรัทธาปสาทะในพระพุทธศาสนามั่นคง มีจิตประกอบด้วยกุศล หมั่นบำเพ็ญบุญ และสมาทานรักษาเบญจศีลเป็นนิจ ที่ปฏิบัติเป็นประจำ คือถวายอาหารบิณฑบาตพระ ๓ รูป และรักษาศีลอุโบสถในวันพระ ในวันสำคัญ ๆ เช่น วันมาฆบูชา วิสาขบูชา ก็จะพักสดับธรรมที่วัดตลอดกาลนั้น ส่วนวัดที่ไปประจำคือวัดพระเชตุพน มาในระยะหลัง ๆ มีอายุมาก โรคภัยเบียดเบียนไปวัดไม่สะดวก ก็คงรักษาศีลสดับธรรมทางวิทยุอยู่ที่บ้าน โรคที่ปรากฏมักมีอาการไอ แต่ไม่มาก เคยไปรับการ

บำบัดรักษาตามอาการของโรคนั้น จากสถานพยาบาล ส่วนทางบ้านก็ได้เชิญแพทย์มารักษาประจำ จนรู้สึกว่าสบายดี เพราะอาการที่เคยเป็นนั้นไม่ปรากฏ แม้ในวันที่ถึงแก่กรรม ก็ยังมีอาการเป็นปรกติดี ตอนเช้าของวันนั้น ขณะนั่งสนทนาอยู่กับลูก ๆ ก็มีอาการผิดปรกติ อ่อนเพลียจึงลงนอนเหมือนพักผ่อนอย่างธรรมดา แต่เป็นการนอนในที่สุดแห่งชีวิต เพราะท่านสิ้นลมหายใจอย่างมิคาดคะเนไว้ ท่านไปปรโลก เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๐๙ รวมเวลาที่อยู่ในมนุสสโลก ๗๔ ปี.

คำไว้อาลัย

คุณแม่ของลูกโดยปรกติเป็นคนแข็งแรง ขยันทำการงานไม่อยู่นิ่งเฉย เป็นผู้มัธยัสถ์ หมั่นเก็บออมถนอมทรัพย์สิ่งของ ของสิ่งใดที่เก่าแต่พอจะใช้ได้ท่านก็จะทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้เป็นสิ่งใหม่สำหรับให้ลูก ๆ ใช้ ซึ่งลูกทุกคนก็พอใจยินดีใช้เพราะเป็นฝีมือของคุณแม่ ทั้งไม่เก่าจนเกินกาลและไม่ใหม่จนนำสมัย ท่านเลี้ยงดูลูก ๆ มาด้วยความรักและสงสาร เพราะคุณพ่อถึงแก่กรรมในขณะที่ลูก ๆ กำลังศึกษาวิชาอยู่ทุกคน คุณแม่จึงต้องรับภาระหน้าที่ทุกอย่างทุกประการ เป็นการหนักกายหนักใจ แต่คุณแม่ก็อดทนได้ ท่านประกอบอาชีพค้าขายหาทุนไว้ให้ลูก ๆ ศึกษาวิชาจนสำเร็จตามชั้นนั้น ๆ คุณแม่เป็นผู้ประเสริฐท่านเลี้ยงลูก ๆ มาด้วยความบากบั่นอดทน แต่ลำพังตนของท่านเองจนลูกๆ มีวิชามีหน้าที่การงานทำ ท่านก็ยังเฝ้าเป็นห่วง

จนชราภาพก็ยังไม่วายที่จะห่วงลูก ๆ ห่วงคนโน้นคนนี้ จะสุขสบายดีหรือไม่ ถ้าทราบว่าสุขสบายก็ดีใจ หากทราบว่าไม่สบายก็ขวนขวายหาทางช่วยแก้ไข เป็นดังนี้ตลอดมา ครั้งสุดท้ายแห่งชีวิตได้ถามข่าวถึงนายวิทยา ซึ่งย้ายไปประจำอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ พอทราบว่าสุขสบายดีท่านก็มีสีหน้าแจ่มใส คลายวิตกกังวลห่วงใย และในวันนี้ท่านก็จากลูก ๆ ไปด้วยอาการอันสงบ นับว่าเป็นบุญกุศลของคุณแม่อย่างยิ่ง แต่ลูก ๆ เศร้าใจเพราะไม่อยากให้คุณแม่จากไป ใคร่สนองพระคุณให้ยิ่ง ๆ แต่แล้วคุณแม่ก็มาจากไปตามคติวิสัยของสังขาร ทำให้เศร้าใจอาลัยรำลึกถึงมิรู้วาย

บุญกุศลคุณงามความดีที่คุณแม่ได้ประกอบบำเพ็ญแล้ว ที่เป็นส่วนทางโลกและทางธรรม และบุญกุศลที่ลูก ๆ ได้บำเพ็ญเพื่อคุณแม่ทุกขณะ จงเป็นพลวปัจจัยบันดาลดล อำนวยอิฏฐผลวิบูลสุขอัน

เจริญกายและใจแด่คุณแม่ โดยควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพทุกประการ ถ้าหากว่ายังจะมีภพมีชาติอีกต่อไป ก็ขออธิฏฐานใจให้ได้มาเป็นแม่ของลูก ๆ เพื่อลูก ๆ จะได้กราบไหว้บูชาเทิดทูน และสนองพระคุณแด่คุณแม่ให้ยิ่ง ๆ.

จาก ลูก ๆ ของคุณแม่

"คุณแม่"

พ.ต. สงวน ชินวงศ์ และคุณเปรม ชินวงศ์ ได้มาหาข้าพเจ้า ปรึกษาเรื่องจัดทำหนังสือ สำหรับแจกเป็นปฏิการในงานฌาปนกิจศพ นางอินทรบริบาล (ทองอยู่ นีลัญชนานนท์) ผู้เป็นมารดาบังเกิดเกล้าของคุณเปรม ซึ่งกำหนดงาน ณ วันที่ ๑๘–๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๙ ได้นำหนังสือต้นฉบับที่จะพิมพ์มาให้ดู เป็นหนังสือที่ท่านผู้ใหญ่ทรงความรู้เรียบเรียงไว้ มีสารธรรมคำแต่งไพเราะทั้งอรรถธรรมนำให้น่าอ่านน่ารู้ควรปฏิบัติตาม ข้าพเจ้าก็เห็นเหมาะสมทุกประการ และได้ขอต้นฉบับหนังสือที่ข้าพเจ้าเรียบเรียงไว้ โดยอาศัยต้นฉบับของท่านเจ้าประคุณสมเดจพระพุทธโฆษาจารย (ญาณวรมหาเถระ) พระอุปัชฌายะ เป็นหลัก เรียบเรียงเทศนาในงานหนึ่งและได้พิมพ์ไว้ เพื่อพิมพ์แจกในงานนี้อีก ข้าพเจ้ายินดีมอบให้ ทั้งมีหนังสือที่ พ.ต.

สงวน ชินวงศ์ เรียบเรียงเองพิมพ์ไว้ด้วย รวมหลายท่านหลายรส และข้าพเจ้าได้รับจัดการติดต่อการพิมพ์ให้ เพราะ พ. ต. สงวน และคุณเปรม ชินวงศ์ ทั้ง ๒ นี้ เป็นผู้สนิทคุ้นกันดีกับข้าพเจ้ามาเป็นเวลานานปี เป็นวิสสาสิกญาติ มีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์สืบมาจากท่านผู้อุปการะคนเดียวกัน ท่านผู้นั้นคือท่านเจ้าจอมมารดาสาย ในรัชกาลที่ ๕ เพราะท่านเจ้าจอมมารดา ฯ ได้อุปถัมภ์คุณเปรมมา ได้ให้ความอุปการะคุณสงวนและข้าพเจ้าในการอุปสมบท เป็นอุปัฏฐายิกาตลอดชีวิตของท่านเจ้าจอมมารดา ฯ ฉะนั้นสายสัมพันธ์จึงสนิทแน่น แม้นญาติสาโลหิต เมื่อมีกิจธุระเกิดขึ้น ก็ได้ช่วยเหลือกัน ฉันญาติสนิทมิตรที่รัก เป็นดังนี้ตลอดมา ฉะนั้นในการฌาปนกิจศพท่านผู้ใหญ่ของทั้งสองนี้ ข้าพเจ้าจึงยินดีรับจัดทำกิจบางประการโดยเต็มสติกำลังสามารถ ทั้งได้รับอนุญาตให้เขียนข้อความบางประการร่วมในงานนี้

ด้วย ข้อนี้ต้องรับ ด้วยความเต็มใจ เพื่อฉลองเจตนาของญาติมิตร และเป็นการรำลึกถึงท่านผู้ถึงแก่กรรมนั้นด้วย เพราะท่านผู้นี้ เมื่อมีชีวิตอยู่ก็นับถือท่านเหมือนญาติผู้ใหญ่ เหตุเป็นคนของท่านเจ้าจอมมารดา ฯ เป็นชนิกาของคุณเปรม เป็นแม่ยายของ พ. ต. สงวน โดยเฉพาะแล้ว ท่านเป็นผู้มีคุณธรรมความดี ที่ควรเคารพนับถือ ไม่มีมานะถือตัวถือตนเป็นคนสงบเยือกเย็น มีเมตตากรุณาต่อผู้น้อย มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ เป็นผู้เคารพเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มั่นในสัมมาปฏิบัติ พูดน้อยทำมากมากด้วยความดี ฉะนี้แหละท่านจึงเป็นผู้ดีคนดีเป็นคุณแม่ของหลายคน เพราะเรียกกันติดปากว่า "คุณแม่" จนไม่ทราบว่า นามจริงของท่านนามอะไร บางคนยังแถมท้ายว่า "คุณแม่แม่เปรม" เป็นดังนี้ตลอดมา จริยาของท่านสมเป็นคุณแม่จริง ๆ ซึ่งผู้ที่หวังจะเป็นแม่คน พึงใส่ใจทำตนให้ดีให้เหมือนท่าน

ก็พอเอาตัวรอดได้ เมื่อท่านถึงแก่กรรม ก็เสียดาย อาลัยเพราะความดีของท่านเหนี่ยวรั้วใจให้รำลึกถึง เมื่อถึงคราวทำฌาปนะ มีโอกาสได้ทำกิจตอบสนองบ้างก็ชื่นใจ ฉะนั้นกิจใดที่ดีที่ทำเพื่อท่าน อันจัดเป็นบุญกุศลแล้ว ขอประมวลบุญกุศลนี้ กับทั้งกิจกรรมของคณะเจ้าภาพ เป็นส่วนหุ้นเดียวกัน ขออุทิศให้แด่ นางอินทรบริบาล (ทองอยู่ นิลัญชนานนท์) ผู้อยู่ ณ ปรภพนั้นทุกประการ หากท่านมีญาณทราบได้ ขอจงโปรดรับส่วนทักษิณานุ์ตติทานที่บำเพ็ญอุทิศให้ และอนุโมทนา สำเร็จเป็นอัตตสมบัติ อำนวยอิฏฐผล สุขวิบาก เพื่อความสุขความเจริญ โดยควรแก่กุศลวิบากนั้น ๆ ในสัมปรายภพ ทุกประการ.

พระมหาศรีพงศ์ สิริวํโส

วัดเทพศิรินทราวาส พระนคร

ไหว้ ๕ ครั้ง

ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย
วัดเทพศิรินทราวาส

ในวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง ไม่ว่าเวลาไร ตามแต่เหมาะ ต้องไหว้ให้ได้ ๕ ครั้ง เป็นอย่างน้อย ในคราวนั้น ถ้ามีดอกไม้ธูปเทียน ก็บูชา ถ้าไม่มี ก็มือ ๑๐ นิ้ว และปากกับใจ ควรไหว้จนตลอดชีวิต คือ

ครั้งที่ ๑ พึงนั่งกระโหย่งเท้า ประณมมือว่า นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ๓ หน แล้วว่าพระพุทธคุณ คือ อิติปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานํ พุทฺโธ ภควาติ หยุดระลึกถึงพระปัญญาคุณ ทรงรู้ดีรู้ชอบสิ้นเชิง พระบริสุทธิคุณ ทรงละ

ความเศร้าหมองได้หมด พระกรุณาคุณ ทรงสงสารผู้อื่น และสั่งสอนให้ปฏิบัติตามคำสอนของพระ-พุทธเจ้าจนเห็นชัด แล้วกราบลงหน ๑.

ครั้งที่ ๒ ว่า พระธรรมคุณ คือ สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหีติ หยุดระลึกถึงคุณพระธรรมที่รักษาผู้ปฏิบัติตามไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว จนเห็นชัดแล้ว กราบลงหน ๑.

ครั้งที่ ๓ ว่า พระสังฆคุณ คือ สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ อุชุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ญายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ สามีจิปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ยทิทํ จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเณยฺโย อญฺชลิกรณีโย อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺเขตฺตํ โลกสฺสาติ หยุดระลึกถึงคุณ คือ ความปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูก ปฏิบัติชอบ

ของพระอริยสงฆ์ จนเห็นชัด แล้วกราบลงหน ๑ เสร็จแล้วนั่งพับเพียบประณมมือตั้งใจถึงพระรัตน-ตรัยเป็นสรณะ ไม่ถือสิ่งอื่นยิ่งกว่า จนตลอดชีวิต ว่าสรณคมน์ คือ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ, ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ, สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ, ทุติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ, ทุติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ, ทุติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ, ตติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ, ตติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ, ตติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ.

ครั้งที่ ๔ ระลึกถึงคุณบิดามารดาของตน จนเห็นชัดแล้ว กราบลงหน ๑.

ครั้งที่ ๕ ระลึกถึงคุณของบรรดาท่านผู้มีอุปการ-คุณแก่ตน เช่น พระมหากษัตริย์ และครูบาอาจารย์เป็นต้นไป จนเห็นชัดแล้วกราบลงหน ๑.

ต่อไปนี้ไม่ต้องประณมมือ ตั้งใจพิจารณาเรื่องและร่างกายของตนว่า จะต้องแก่ หนีความแก่ไป

ไม่พ้น จะต้องเจ็บ หนีความเจ็บไปไม่พ้น จะต้องตาย หนีความตายไปไม่พ้น จะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น มีกรรมเป็นของตัว คือทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นอนิจจังไม่เที่ยงไม่แน่นอน เป็นทุกข์ ลำบาก เดือดร้อน เป็นอนัตตา ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชาของตน ฯ ครั้นพิจารณาแล้ว พึงแผ่กุศลทั้งปวงมีการกราบไหว้เป็นต้นนี้ อุทิศให้แก่ท่านผู้มีคุณมีมารดาบิดาเป็นต้น ตลอดจนชั้นสูงสุดคือพระมหากษัตริย์ ทั้งเทพดามนุษย์ และสัตว์ทั้งหลายว่า จงเป็นสุข ๆ อย่ามีเวรมีภัยเบียดเบียนกันและกัน รักษาตนให้พ้นจากทุกข์ภัยทั้งสิ้นเถิด.

การไหว้ ๕ ครั้งนี้ ถ้าวันไหนขาด ให้ไหว้ใช้หนี้ ๕ ครั้งในวันรุ่งขึ้น ถ้านั่งกระโหย่งเท้าไม่ได้ ก็นั่งพับเพียบ ถ้านั่งไม่ได้ก็นอนไหว้ เมื่อยกมือไม่ขึ้นก็ปากกับใจ ถ้าทำได้อย่างนี้ เป็นเครื่องพยุง

ตนให้เป็นคนดีไม่ให้เป็นคนชั่ว และให้ตั้งอยู่ในที่ดีไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว ถ้าผู้ใดประพฤติให้เสมอจนตลอดชีวิต ผู้นั้นจะอุ่นใจในตัวของตัวเอง มีความเจริญงอกงามไพบูลย์ยิ่ง ๆ ขึ้นเสมอทุกคืนทุกวัน คุ้มครองป้องกันภยันตราย ปราศจากความเสียหายที่ไม่เหลือวิสัย และตั้งตัวได้ในทางคดีโลกและทางคดีธรรม เต็มภูมิเต็มชั้นของตน ๆ ทุกประการ.

พรหมธรรม

พระมหาศรีพงศ สิริวํโส
วัดเทพศิรินทราวาส
เรียบเรียง

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

พฺรหฺมาติ มาตาปิตโร ปุพฺพาจริยาติ วุจฺจเร
อาหุเนยฺยา จ ปุตฺตานํ ปชาย อนุกมฺปกา
ตสฺมา หิ เน นมสฺเสยฺย สกฺกเรยฺยาถ ปณฺฑิโต
อนฺเนน อถ ปาเนน วตฺเถน สยเนน จ
อุจฺฉาทเนน นหาปเนน ปาทานํ โธวเนน จ
ตาย นํ ปาริจริยาย มาตาปิตูสุ ปณฺฑิตา
อิเธว นํ ปสํสนฺติ เปจฺจ สคฺเค ปโมทตีติ.

ธรรมดามนุษย์สัตว์ผู้อุบัติ ถือกำเนิดเกิดในโลก ทุกคนทุกเหล่าทุกประเภท ล้วนต้องอาศัยเหตุคือผู้ให้กำเนิดเป็นปฐม จะเป็นมนุษย์หรือสัตว์เดียรัจฉานก็ตามที่ จะมีเลือดแดงหรือเลือดขาวตามเหล่าตามประเภทก็ตาม จำต้องมีผู้ให้กำเนิดด้วยกัน

ทั้งนั้น ในด้านของหมู่มนุษย์ ซึ่งยกย่องกันแล้วว่าเป็นผู้สูงด้วยกำเนิดหรือจิตใจ สมมติกันในหมู่ตนว่าเป็นคน เป็นชาย เป็นหญิง เป็นเด็ก เป็นผู้ใหญ่ตามควรแก่เพศและวัย ก็ต้องอาศัยผู้ให้กำเนิดเหมือนกัน ชายผู้ให้กำเนิด เรียกว่าพ่อ บิดา หรือชนก หญิงผู้ให้กำเนิดเรียกว่าแม่ มารดา หรือชนนี ท่านทั้งสองนี้จะดำรงอยู่ในฐานะเช่นไรก็ตาม ย่อมมีพระคุณแก่บุตรธิดาอย่างชนิดล้นเกล้าล้นกระหม่อมสุดที่จะกำหนดนับได้ เพราะพระคุณนั้นเริ่มมีแต่บุตรธิดายังอยู่ในท้อง มารดาต้องบริหารตนให้พ้นโรคภัย มีพลานามัยสมบูรณ์ ทนอดอยาก สิ่งที่จะเป็นโทษแก่ครรภ์ ทนอุ้มธารครรภ์ไว้จนถึงเวลาคลอดสิ่งที่ยากแสนยากก็คือการคลอดลูก บิดาก็มีจิตกังวลพันผูกอยู่ที่ลูกและภรรยา หมั่นแสวงหาเครื่องบริโภคและอุปโภคมาบำรุง ตามหมอหายาทำให้ภรรยารื่นเริงสุขสบายหายห่วง นับว่าบิดาก็มี

ความกังวลห่วงใยมิใช่น้อย เพราะฉะนั้นพระคุณของท่านทั้งสองที่มีต่อลูกจึงจัดว่าเท่าเทียมกัน โดยทำหน้าที่ต่างกัน มารดาเป็นผู้เลี้ยงดูบุตรธิดา บิดาเป็นผู้แสวงหาอาหาร และอุปกรณ์สำหรับหล่อเลี้ยงชีวิตร่างกายมาให้ ช่วยกันประคับประคองบำรุงเลี้ยงถนอมรักษาลูกดังดวงตาดวงใจ หมั่นอบรมฝึกหัดดัดกายวาจาใจ ให้ทำ ให้พูด ให้คิด แต่ในสิ่งที่ดีมีประโยชน์ สิ่งใดที่จะเป็นโทษเสียหาย ท่านก็รีบห้ามปรามไว้แล้วชักนำให้ตั้งอยู่ในคุณความดี เมื่อกล่าวโดยสรุปและทั่วไปแล้ว มารดาบิดาที่ดี ย่อมมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ครบคุณธรรม ๔ ประการ เลี้ยงบุตรธิดาให้เจริญตามฐานะและกาละหมั่นฝึกหัดอัธยาศัยให้เป็นคนดีคนเจริญ ด้วยการอนุเคราะห์ ๕ ประการ คือ

๑. ปาปา นิวาเรนฺติ แปลความว่า ห้ามบุตรธิดาจากความชั่ว คือ ไม่ให้ทำความชั่ว อันเป็นทาง

ก่อโทษก่อทุกข์.

๒. กลฺยาเณ นิเวเสนฺติ แปลความว่า สอนบุตรธิดาให้ตั้งอยู่ในความดี คือให้หมั่นแสวงหาความดีทำความดีให้เกิดมีในตน เริ่มต้นแต่สอนให้ประพฤติกิริยากายวาจาให้สุภาพเรียบร้อย เป็นที่รักและกรุณาของผู้อื่น.

๓. สิปฺปํ สิกฺขาเปนฺติ แปลความว่า ให้ศึกษาศิลปวิทยา คือ ให้รู้จักสำเหนียกกำหนดจดจำสิ่งทั้งหลายอันเป็นความรู้ ความฉลาด ให้เล่าเรียนวิชาหาความรู้ไว้เป็นต้นทุนประกอบกิจดำเนินชีวิตไปได้ด้วยดี ท่านทั้งสองนี้จึงเป็นบุพพาจารย์ คือเป็นผู้ฝึกหัดบุตรธิดาก่อนอาจารย์ใด ๆ.

๔. ปฏิรูเปน ทาเรน สํโยเชนฺติ แปลความว่า หาคู่ครองที่สมควรให้ คือ จัดการตบแต่งให้บุตรธิดาที่เจริญวัย มีคู่ครองที่เหมาะสมกัน สามารถเลี้ยงดูกันด้วยความผาสุกสบาย และสืบตระกูล

วงศ์ต่อไป.

๕. สมเย ทายชฺชํ นิยฺยาเทนฺติ แปลความว่า มอบทรัพย์สมบัติให้ในสมัย คือ ในคราวที่ควร เช่น ให้ในการศึกษา ให้ในคราวแต่งงาน ให้เป็นทุนสำหรับตั้งตัว ตลอดถึงทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกให้.

พระคุณของมารดาบิดาดังกล่าวมาโดยย่อนี้ ย่อมชี้ให้เห็นว่า มารดาบิดา เป็นผู้ให้ทุกสิ่งทุกอย่างตลอดถึงร่างกายชีวิตจิตใจ เป็นผู้ให้ก่อนคนอื่นหมดทั้งโลก ให้ด้วยบริสุทธิ์ใจ ให้ด้วยเมตตากรุณาไม่หวังสินจ้างรางวัลหรือการตอบแทน จึงจัดว่าเป็นยอดของผู้ให้ ยอดของผู้มีพระเดชพระคุณฉะนั้น ท่านจึงเป็นบุพพการี บุพพการินี ของบุตรธิดา เป็นผู้หาได้ยากในโลกประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคตรัสสรรเสริญว่า เป็นพรหม เป็นบุพพาจารย์ เป็นอาหุไนยบุคคล เป็นต้น ของ

บุตรธิดา ดังคาถาพุทธภาษิต ที่ตรัสไว้ในสพรหมก-สูตรอันยกเป็นนิกเขปบท ณ เบื้องต้นนั้น แปลความว่า มารดาบิดา ผู้อนุเคราะห์ปชา คือ บุตร อันผู้รู้ทั้งหลาย ย่อมเรียกว่า พรหม บุพพาจารย์และอาหุไนยบุคคล ของบุตรธิดาทั้งหลาย. ในข้อเหล่านี้มีอธิบายโดยย่อว่า

มารดาบิดา เป็นพรหมของบุตรธิดานั้น เพราะท่านเป็นผู้มีพรหมวิหารธรรม คือ ธรรมเป็นเครื่องอยู่อาศัยอย่างประเสริฐ หรือธรรมเป็นเครื่องอยู่อาศัยของท้าวมหาพรหม มี ๔ ประการ คือ เมตตา ความรักปรารถนาให้เป็นสุข ๑. กรุณา ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ ๑. มุทิตา ความพลอยยินดี เมื่อผู้อื่นมีบุตรธิดาเป็นต้นได้ดี ๑. อุเบกขา ความวางเฉยไม่ดีใจไม่เสียใจ ในเมื่อผู้อื่นประสบความวิบัติ ๑. คุณธรรม ๔ ประการนี้ จัดว่าเป็นเครื่องอยู่ของท่านผู้ใหญ่ มีมารดาบิดาและท้าวมหาพรหม หรือเป็น

ธรรมที่ทำให้ผู้ประพฤติตามเป็นผู้ประเสริฐ ควรแก่การเคารพนบไหว้นับถือเป็นต้น. พระพรหมมี ๔ หน้า จะเป็นหน้าแท้ หรือหน้าเทียมก็ตาม แต่ท่านประกอบด้วย หน้าเมตตา หน้ากรุณา หน้ามุทิตา หน้าอุเบกขา ด้วยประการฉะนี้ จึงมีนามบัญญัติว่า "จตุรพักตร์" มารดาบิดา เป็นผู้ทรงพรหมวิหารธรรมครบ ๔ ประการ จึงมีนามว่าพระพรหม ของบุตรธิดา. ข้อว่ามารดาบิดาเป็นบุพพาจารย์นั้น เพราะท่านเป็นผู้สอนบุตรธิดาให้รู้จักสิ่งต่าง ๆ ในโลก ก่อนกว่าอาจารย์เหล่าอื่น ท่านเป็นทั้งผู้สอนและผู้ฝึก สอนให้ทำดี สอนให้ละชั่ว ฝึกกิริยากายวาจาให้ดีเรียบร้อย เป็นต้น. ข้อว่ามารดาบิดา เป็นอาหุไนยบุคคลนั้น คือท่านเป็นผู้สมควรรับวัตถุสิ่งของมีข้าวน้ำเป็นต้น ซึ่งบุตรธิดานำมาบูชาหรือต้อนรับ เพราะทานนั้น สำเร็จผลเป็นประโยชน์เกื้อกูลและเจริญสุขแก่บุตรธิดา ใช่แต่เท่านี้ก็หาไม่

ท่านยังเป็นปาหุไนยบุคคล ทักขิไณยบุคคล อัญชลี-กรณิยบุคคล และเป็นเนื้อนาบุญของบุตรธิดา เมื่อบุตรธิดาไหว้กราบเคารพบูชา สักการะบำรุงท่านด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งสอน ว่าอ่อนสอนง่าย และด้วยให้อามิสมีอาหารและเครื่องนุ่งห่มเป็นต้น ย่อมเกิดบุญกุศล มีอานิสงสผลอันไพศาล เหตุนั้นพระผู้มีพระภาค จึงตรัสไว้ในสพรหมกสูตรติกและจตุกกนิบาต อังคุตตรนิกาย แปลโดยใจความว่าภิกษุทั้งหลาย คำว่าพรหม บุพพเทพ บุพพาจารย์อาหุไนยบุคคลนั่น เป็นชื่อของมารดาบิดา ข้อนั้นเป็นเพราะเหตุอะไร ภิกษุทั้งหลาย เพราะว่ามารดาบิดามีอุปการะมาก บำรุงเลี้ยง แสดงโลกนี้ แก่บุตรธิดาทั้งหลาย. ข้อว่า มารดาบิดา เป็นผู้อนุเคราะห์ปชา คือ บุตรธิดาของตนนั้น อธิบายว่ามารดาบิดาตัดชีวิตสัตว์เหล่าอื่นบ้าง สละพัสดุอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นสมบัติของตนบ้าง ก็โดย

หวังที่จะบำรุงเลี้ยงประคับประคอง ปชา คือ บุตรธิดาของตนให้เป็นสุขสำราญ. เมื่อบุตรธิดาได้รับอุปการะ และซาบซึ้งถึงพระคุณของท่านฉะนี้แล้ว สมควรที่จะทำปฏิการะตอบสนอง โดยทำนองที่ท่านมุ่งมาดปรารถนา พึงทำตนให้ตั้งอยู่ในโอวาท ปฏิบัติในทางที่ดีที่ชอบ ละเว้นไม่ประกอบในทางเสื่อมทางเสีย หมั่นศึกษาหาความรู้ และประกอบอาชีพตั้งตนให้เป็นหลักมั่นคงโดยอุบายที่ชอบ เพื่อให้ท่านเบาใจคลายห่วง หรือเป็นที่พึ่งของท่านได้ก็ยิ่งดี นอกจากนี้ก็มีวิธีปฏิบัติบำรุงท่านตามหลักธรรม ที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้ในสิงคาโลวาทสูตร ๕ ประการ คือ

๑. ภโต เนสํ ภริสฺสามิ ท่านได้เลี้ยงมาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ.

๒. กิจฺจํ เนสํ กริสฺสามิ ทำกิจของท่าน.

๓. กุลวํสํ ฐเปสฺสามิ ดำรงวงสกุลของท่าน.

๔. ทายชฺชํ ปฏิปชฺชามิ ประพฤติตนให้เป็นคนควรรับทรัพย์มรดกของท่าน.

๕. เปตานํ กาลกตานํ ทกฺขิณํ อนุปฺปทสฺสามิ เมื่อท่านทำกาลกิริยาล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน.

บุตรธิดา ผู้ระลึกถึงอุปการะของมารดาบิดาได้โดยประการใด โดยประการนั้นนั่นแหละ เขาย่อมได้นามว่าเป็นผู้กตัญญู คือรู้อุปการะที่มารดาบิดาได้ทำแล้ว และเมื่อทำตอบสนองเป็นปฏิการะ เขาย่อมได้นามว่าเป็นกตเวที คือ ประกาศคุณความดีที่มารดาบิดาได้ทำแล้วแก่ตน ให้ชาวโลกประจักษ์ นี้แหละจึงชื่อว่ากตัญญูกตเวที ธรรม คือ กตัญญู-กตเวทิตา จึงเป็นสัญญลักษณ์เครื่องหมายของคนดี เป็นภูมิของสัตบุรุษ พระพุทธเจ้าและท่านผู้รู้ทั้งหลายย่อมเชยชม เทวดาและพรหมย่อมสรรเสริญ และเป็นผู้หาได้ยากในโลก เป็นคู่กับบุพพการีบุคคล

คือ ผู้ทำอุปการะก่อน มีอุทาหรณ์ที่พระผู้มีพระภาค ตรัสไว้ ในปฐมวัคค์ ตติยปั๋ณณาสก์ ทุกนิบาต อังคุตตรนิกายว่า "เทฺวเม ภิกฺขเว ปุคฺคลา ทุลฺลภา โลกสฺมึ กตเม เทฺว โย จ ปุพฺพการี โย จ กตญฺญู-กตเวที อิเม โข ภิกฺขเว เทฺว ปุคฺคลา ทุลฺลภา โลกสฺมึ" ภิกษุทั้งหลาย บุคคลหาได้ยาก ในโลก ๒ เหล่า ๒ เหล่า คือใคร คือบุพพการี ๑ กตัญญู-กตเวที ๑. ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๒ เหล่านี้แล เป็นผู้หาได้ยากในโลก. เพราะฉะนั้น บุตรธิดา เมื่อรู้ถึงพระคุณของมารดาบิดาที่ท่านได้มีแล้วแก่ตน พึงทำปฏิการะโดยชอบ พึงนมัสการและสักการะมารดาบิดานั้นด้วยข้าว น้ำ ผ้านุ่งห่ม ที่นอน การอบกลิ่น อาบน้ำให้และล้างเท้าทั้ง ๒ ของท่าน ถึงสิ่งใดที่เห็นว่า เป็นทางทำให้ท่านสุขกายสบายใจโดยชอบธรรม ก็พึงทำสิ่งนั้นให้ท่าน เพราะการปรนนิบัติชอบใาท่านทั้งสองนั้นแล บัณฑิตย่อม

สรรเสริญบุตรธิดานั้นในโลกนี้นี่แหละ และเมื่อละไปจากโลกนี้เล่า เขาก็ไปบันเทิงในสวรรค์. การปฏิบัติบำรุงมารดาบิดา ควรที่บุตรธิดาพึงทำทุกคน เพราะมีผลดีเป็นวิถีแห่งความเจริญสุขทุกสถาน เป็นมงคลอันอุดมอำนวยผลศุภอรรถวิบูล เพิ่มพูนเกียรติคุณให้ไพศาล ทั้งในปัจจุบันและอนาคตกาล อย่ารอวันรอคืนให้พลาดเวลา ควรทำนุบำรุงท่านโดยเต็มความสามารถ หากท่านล่วงลับไปแล้ว ก็พึงบำเพ็ญบุญกุศลอุทิศให้ท่าน ตามโอกาสสมัยนิยม นี่แหละจึงนับว่า เป็นคนดี เป็นศรีแก่สกุล เป็นที่อุ่นอกอุ่นใจของมารดาบิดา เป็นลูกแก้วลูกขวัญของท่าน ด้วยประการฉะนี้.

สัจจธรรม

สัจจะ แปลว่า ความจริง ได้แก่กิริยาที่บุคคลประพฤติตนเป็นคนตรง มีอาการที่จะให้เป็นไปได้ ๓ ทาง คือ ทางกาย ๑ ทางวาจา ๑ ทางใจ ๑.

สัจจะที่เป็นไปทางกายนั้น คือจะทำกิจการใด ๆ ก็ทำกิจการนั้น ๆ จริง ๆ หรือจะประพฤติปฏิบัติธรรมใด ๆ อันเป็นไปทางกายก็ประพฤติปฏิบัติธรรมนั้น ๆ จริง ๆ ไม่กระทำหรือประพฤติย่อหย่อน แม้กิจการหรือธรรมนั้น ๆ จะยากลำบากและมีอุปสัคก็ไม่ละทิ้งไม่ย่อท้อถอยหลัง คงตั้งหน้าปฏิบัติบำเพ็ญไป บุคคลผู้มีสัจจะเป็นไปทางกายย่อมประสพความสำเร็จในการงาน ในการประพฤติธรรมนั้นอันไม่เหลือวิสัย.

สัจจะที่เป็นไปทางวาจานั้น คือ เว้นจากพูดเท็จ พูดแต่คำสัตย์จริง ให้สัตย์ปฏิญญาต่อผู้ใดแล้ว

ก็ประพฤติปฏิบัติตามปฏิญญาที่ได้ให้ไว้แก่ผู้นั้น ไม่ให้เคลื่อนคลาด บุคคลผู้ประพฤติสัจจะทางวาจานี้ ย่อมเป็นที่นิยมเชื่อถือของผู้อื่นในการพูด.

สัจจะที่เป็นไปทางใจนั้น คือ ตั้งใจอย่างใดแล้ว ไม่ล้มความตั้งใจอย่างนั้น จนกว่าจะสมปรารถนา ตามความตั้งใจ สัจจะทางใจนี้เป็นเหตุให้คนเราทำอะไรสำเร็จลุล่วงไปได้ในสิ่งที่ไม่เหลือวิสัย แม้สัจจะทางกายและวาจา ก็ต้องอาศัยสัจจะทางใจเป็นหลัก คนที่ทำอะไรไม่สำเร็จ และพูดเท็จ หรือให้ปฏิญญาแล้ว ไม่รักษาปฏิญญาให้เป็นไป ก็เพราะขาดความจริงใจ ถ้ามีความจริงใจแล้ว ก็จะประสพความสำเร็จในสิ่งไม่เหลือวิสัยทุกประการ ข้อนี้พึงเห็นเช่นสมเด็จพระบรมศาสดาจารย์ของเราทั้งหลาย เมื่อก่อนจะได้ตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ ก็ได้ทรงตั้งมั่นในสัจจาธิษฐานมีอาทิว่า

กามํ ตโจ นหารู จ อฏฺฐิ จ อวสิสฺสตุ

เลือดเนื้อในกายของเราจงเหือดแห้งไป คงอยู่แต่หนัง เอ็น กระดูก ก็ตามเถิด คุณวิเศษอันล้ำเลิศอันใด ที่จะพึงได้ด้วยเรี่ยวแรงของบุรุษ ด้วยความเพียรของบุรุษ ด้วยความบากบั่นของบุรุษ เรายังไม่บรรลุคุณวิเศษอันนั้นแล้ว จะไม่งดความเพียรคลายบัลลังก์นั่งขัดสมาธิอย่างนี้. ในกาลนั้นความเมื่อยขบและความฟุ้งซ่านทางใจได้เกิดขึ้นเป็นมารราวีพระองค์โดยประการต่าง ๆ แต่อาศัยพระองค์ทรงตั้งมั่นในสัจจะ เมื่อพระองค์เป็นผู้จริงเช่นนั้น ก็มิได้ทรงปราชัย ทรงได้ชัยชำนะเป็นพิชิตมาร ตรัสรู้อริยสัจของจริงอันประเสริฐ ๔ ประการ สำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในที่สุด.

สัจจะ ๓ ประการนี้ หมายถึงสัจจะ ที่เป็นอรรถเป็นธรรม คือเป็นประโยชน์ตนประโยชน์คนอื่นหรือประโยชน์โลกนี้ประโยชน์โลกหน้า ตลอดถึงประโยชน์อย่างยิ่ง คือพระนิพพาน หรือหมายถึง

สัจจะที่เป็นคุณงามความดี ส่วนที่ไม่เป็นคุณงามความดี หรือที่ให้ประโยชน์ตน แต่ทำลายคนอื่นเช่นนี้ไม่จัดเป็นสัจจะที่ประสงค์ในที่นี้ เพราะไม่เป็นอรรถเป็นธรรมไม่นำไปสู่ประโยชน์ จะมีแต่โทษทุกข์นานาประการ.

เกิดเป็นคน ควรมีสัจจะ ทำการงานเป็นกอบเป็นกำ เป็นล่ำเป็นสัน หมั่นขยันไม่เกียจคร้าน.

เกิดเป็นคน ควรมีสัจจะ พูดอะไรรักษาคำพูดไว้ให้มีคนไว้วางใจ นิยมเชื่อถือ.

เกิดเป็นคน ควรมีสัจจะ ตั้งใจอย่างไร ให้สมความตั้งใจอย่างนั้น.

อันที่จริง สิ่งมนุษย์ สุดประสงค์
ความซื่อตรง ประเสริฐภพ สบสมัย
ก็ดูหมิ่น ชินปาก ไม่ยากใจ
แต่ยังไม่ เห็นมี สักกี่คน
แล้วมัดหัตถ์ ดัดชิวหา ว่ากันอื้อ

ฉันชอบซื่อ สัตย์รักษา สถาผล
ทุจริต บิดเกเร เจ้าเล่ห์กล
ไม่อยากปน เปื้อนเปียด ทั้งเกลียดกลัว
แต่ข้อบท คดโกง ชักโยงยืด
ไม่สิ้นพืช พาลา นึกหน้าหวัว
พันคนอื่น หมื่นคนคด มาปดตัว
ยังไม่ชั่ว เท่าเรา ปดเราเอง

ในสิ่งที่ไม่เหลือวิสัย. คนที่ทำอะไรไม่สำเร็จ ชื่อว่าปดตัวเอง. คนที่พูดเท็จ ไม่รักษาปฏิญญา ก็ชื่อว่าปดตัวเอง, คนที่ตั้งใจอย่างไรแล้ว ไม่ปฏิบัติดังความตั้งใจ ก็ชื่อว่าปดตัวเอง. คนปดตัวเองเป็นคนชั่วที่สุด. เพราะคนที่ปดตัวเองได้ จะไม่ปดคนอื่นไม่มี.

พระมหาสงวน ชินวงศ์

วัดราชบพิธ

๑๘ เมษายน ๙๓

จักกล่าวอาราธนาศีลและอื่น ๆ ต่อไปนี้

อาราธนาศีล ๕

มยํ ภนฺเต ติสรเณน สห ปญฺจ สีลานิ ยาจาม. ๓ หน ถ้าคนเดียวต้องเปลี่ยน มยํ เป็น อหํ ยาจาม เป็น ยาจามิ.

อาราธนาศีล ๘

มยํ ภนฺเต ติสรเณน สห อฏฺฐ สีลานิ ยาจาม. ๓ หน ถ้าคนเดียวต้องเปลี่ยนเหมือนศีล ๕.

อาราธนาอุโบสถศีล

มยํ ภนฺเต ติสรเณน สห อฏฺฐงฺคสมนฺนาคตํ อุโปสถํ ยาจาม. ๓ หน ถ้าคนเดียวต้องเปลี่ยนเหมือนศีล ๘.

อาราธนาธรรมไม่มีกาลพิเศษ

พฺรหฺมา จ โลกาธิปตี สหมฺปติ
กตฺอญฺชลี อนฺธิวรํ อยาจถ
สนฺตีธ สตฺตาปฺปรชกฺขชาติกา
เทเสตุ ธมฺมํ อนุกมฺปิมํ ปชํ.

อาราธนาปริตต์

วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพทุกฺขวินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ
วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพภยวินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ
วิปตฺติปฏิพาหาย สพฺพสมฺปตฺติสิทฺธิยา
สพฺพโรควินาสาย ปริตฺตํ พฺรูถ มงฺคลํ.

คำถวายสังฆทาน

อิมานิ มยํ ภนฺเต ภตฺตานิ สปฺปริวารานิ สงฺฆสฺส

โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ ภตฺตานิ สปฺปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนานเทอญ.

คำถวายสังฆทานอุทิศ

อิมานิ มยํ ภนฺเต ภตฺตานิ สปฺปริวารานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ ภตฺตานิ สปฺปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ

อมฺหากญฺเจว มาตาปิตุอาทีนญฺจ ญาตกานํ ที่ฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายนี้แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์ จงรับภัตตาหารกับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ญาติทั้งหลายมีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย (ที่ละโลกนี้ไปแล้ว) ตลอดกาลนาน เทอญ.

คำถวายมตกภัตต์เพื่อผู้ตาย

อิมานิ มยํ ภนฺเต มตกภตฺตานิ สปฺปริวารานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ มตกภตฺตานิ สปฺปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ

อมฺหากญฺเจว กาลกตานญฺจ ปิยชนานํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายมตกภัตต์ (เพื่อผู้ตาย) กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับมตกภัตต์กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ปิยชนผู้ตายไปแล้วด้วย ตลอดกาลนานเทอญ.

คำถวายสลากภัตต์

เอตานิ มยํ ภนฺเต ภตฺตานิ สปฺปริวารานิ อสุกฏฺฐาเน ฐปิตานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ เอตานิ ภตฺตานิ สปฺปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายภัตตาหารกับทั้งบริวารทั้งหลาย อันตั้งไว้ ณ ที่โน้นนั้น แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับภัตตาหารกับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านั้น เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญ.

คำถวายข้าวสาร

อิมานิ มยํ ภนฺเต ตณฺฑุลานิ สปฺปริวารานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ ตณฺฑุลานิ สปฺปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อม

ถวายข้าวสารกับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับข้าวสารกับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายผ้าอาบน้ำฝน

อิมานิ มยํ ภนฺเต วสฺสิกสาฏิกจีวรานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ วสฺสิกสาฏิกจีวรานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากญฺเจว มาตาปิตุอาทีนญฺจ ญาตกานํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อม ถวายผ้าอาบน้ำฝนทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับ ซึ่งผ้าอาบน้ำฝนทั้งหลายเหล่านี้ เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย

แก่ญาติทั้งหลายมีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย สิ้นกาล นาน เทอญ.

คำถวายผ้าอัจเจกจีวร

อิมานิ มยํ ภนฺเต อจฺเจกจีวรานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ อจฺเจกจีวรานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากญฺเจว มาตาปีตุ-อาทีนญฺจ ญาตกานํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งผ้าอัจเจกจีวรทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับเถิด ซึ่งผ้าอัจเจกจีวรทั้งหลายเหล่านี้ เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ญาติทั้งหลาย มีมารดาและบิดาเป็นต้นด้วย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายผ้ากฐิน

อิมํ ภนฺเต สปฺปริวารํ กฐินทุสฺสํ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ สปฺปริวารํ กฐินทุสฺสํ ปฏิคฺคณฺหาตุ ปฏิคฺคเหตฺวา จ อิมินา ทุสฺเสน กฐินํ อตฺถรตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้าเพื่อกฐินกับของที่เป็นบริวารนี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับผ้าเพื่อกฐินกับของที่เป็นบริวารนี้ และครั้นรับแล้ว ขอจงกรานกฐินด้วยผ้านี้ เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายสิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายผ้าป่า

เอตานิ มยํ ภนฺเต ปํสุกูลานิ สปฺปริวารานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ เอตานิ ปํสุกูลานิ สปฺปริวารานิ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้าบังสุกุลทั้งหลายเหล่านั้น กับทั้งของเป็นบริวารแด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับผ้าบังสุกุลทั้งหลายเหล่านั้นกับทั้งของเป็นบริวาร ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายเสนาสนะ

ยคฺเฆ ภนฺเต สงฺโฆ ชานาตุ มยํ สงฺฆสฺส

จ ผาสุวิหารํ อากงฺขมานา วิหารทาเน จ อานิสํสํ สมฺปสฺสมานา อตฺตโน ธนํ ปริจฺจชิตฺวา อิมํ เสนาสนํ การาปยิมฺหา อิมํ มยํ ภนฺเต เสนาสนํ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ เสนาสนํ ปฏิคฺคณฺหาตุ ปฏิคฺคเหตฺวา จ ยถาสุขํ ปริภุญฺชตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ขอพระสงฆ์จงทราบ ข้าพเจ้าหวังจะให้พระสงฆ์อยู่ผาสุก และเห็นอานิสงส์ ในการสร้างที่อยู่ถวายเป็นทาน ได้บริจาคทรัพย์ของตน ให้สร้างเสนาสนะหลังนี้เสร็จแล้ว ขอมอบถวายเสนาสนะหลังนี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับเสนาสนะหลังนี้ และครั้นรับแล้วขอจงบริโภคตามสบาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญ.

คำถวายเสนาสนะพร้อมทั้งบริขาร

อิทํ ภนฺเต เสนาสนํ สเสนาสนปริกฺขารํ อมฺเหหิ การาปิตํ ปติฏฺฐาปิตํ อิมํ มยํ ภนฺเต เสนาสนํ สเสนาสนปริกฺขารํ อาคตานาคตสฺส สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ เสนาสนํ สเสนาสนปริกฺขารํ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ที่อยู่กับทั้งบริขารเครื่องใช้สอยในเสนาสนะนี้ ข้าพเจ้าทั้งหลายได้สร้างประดิษฐานเสร็จแล้ว ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายที่อยู่กับทั้งบริขารเครื่องใช้สอยในเสนาสนะนี้ แด่พระสงฆ์จาตุทิศ ซึ่งมาแล้วและยังมิได้มา ขอพระสงฆ์จงรับที่อยู่กับทั้งบริขารเครื่องใช้สอยในเสนาสนะนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์

และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญ.

คำปวารณาสงฆ์เพื่อบำรุงเสนาสนะ

มยํ ภนฺเต สงฺฆํ ปวาเรม ขณฺฑผุลฺลเสนาสนปฏิสงฺขรเณหิปิ นวกมฺมกรเณหิปิ......อคฺฆนาเรเหิ กปฺปิยวตฺถูหิ อิธ ขณฺฑผุลฺลปฏิสงฺขรณาทีนํ อตฺถาย ยทา สงฺโฆ ปฏิสงฺขรณาทีหิ อตฺถิโก โหติ ตทา สงฺฆสฺส เวยฺยาวจฺจกรสฺส อาโรเจตุ สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ ปวารณํ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอปวารณาสงฆ์ ด้วยกัปปิยวัตถุทั้งหลาย ควรแก่ค่า......บาท......สตางค์ สำหรับซ่อมแปลงเสนาสนะ

ที่หักพังบ้าง สำหรับสร้างขึ้นใหม่บ้าง เพื่อประโยชน์แก่กิจทั้งหลายมีปฏิสังขรณ์เสนาสนะที่หักพังเป็นต้นในอารามนี้ พระสงฆ์มีความต้องการด้วยกัปปิยวัตถุเครื่องปฏิสังขรณ์เป็นต้นในกาลใด ขอพระสงฆ์จงบอกแก่ไวยาวัจกรของสงฆ์ในกาลนั้น ขอพระสงฆ์จงรับปวารณานี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญ.

คำถวายน้ำผึ้งน้ำมัน

สรโท นามายํ ภนฺเต กาโล { สมฺปตฺโต / ยตฺถ / อาสนฺโน }

ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ สารทิกาพาเธน อาพาธิกานํ ภิกฺขูนํ ปญฺจเภสชฺชานิ อนุญฺญาสิ สปฺปึ นวนีตํ เตลํ มธุํ ผาณิตํ มยนฺทานิ ตกฺกาลสทิสํ

อิมํ กาลํ สมฺปตฺตา ตสฺส ภควโต ปญฺญตฺตานุคตํ ทานํ ทาตุกามา เตสุ ปริยาปนฺนํ มธุํ จ เตลํ จ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ มธุํ จ เตลํ จ ปฏิคฺคณฺหาตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

บัดนี้ สรทกาล { ถึงแล้ว / ใกล้แล้ว } ในกาลใดเล่า พระตถาคต อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงอนุญาตเภสัช ๕ อย่าง คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย แก่ภิกษุทั้งหลายผู้อาพาธด้วยโรคเกิดในสรทกาล บัดนี้ข้าพเจ้าทั้งหลายมาถึงกาลเช่นนี้แล้ว ปรารถนาจะถวายทาน ตามพระพุทธานุญาตของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น จึงถวายน้ำผึ้งกับน้ำมันนับในเภสัช ๕ อย่างนั้นแด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์

จงรับมธุทาน เตลทานของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำปวารณาสงฆ์ในพรรษา

สงฺฆํ ภนฺเต ปวาเรมิ อิมํ เตมาสํ ปจฺจเยหิ ยทา สงฺโฆ เตสุ ยงฺกิญฺจิ อิจฺฉติ ตทา สงฺโฆ เม อาโรเจตุ ยถาสตฺติ ยถาพลํ อาเนตฺวา ทาตพฺพํ สาธุ เม ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ ปวารณํ ปฏิคฺคณฺหาตุ มยฺหญฺเจว มาตาปีตาทีนญฺจ ญาตกานํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอปวารณากะพระสงฆ์ด้วยปัจจัย ๔ ตลอดไตรมาสนี้ พระสงฆ์ย่อมปรารถนาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในปัจจัย ๔ ทั้งหลายนั้น

เมื่อใด ขอพระสงฆ์จงบอกแก่ข้าพเจ้า เมื่อนั้นข้าพเจ้าจะนำมาถวายตามสัตติกำลัง ขอพระสงฆ์จงรับปวารณาอันนี้ ของข้าพเจ้า เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าด้วย แก่ญาติมิตรทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำปวารณาต่อบุคคลกำหนดมูลค่าและกาล

ข้าพเจ้าขอปวารณา ในพระคุณด้วยปัจจัย ๔ ควรแก่ราคา.........บาท......สตางค์ ภายในกำหนด ๓ เดือนนี้ ถ้าพระคุณจะต้องประสงค์ปัจจัย ๔ ควรแก่ราคาที่กำหนดไว้ภายใน ๓ เดือนนี้ โปรดให้เรียกให้ขอจากข้าพเจ้าตามความประสงค์ เทอญ.

คำปวารณาต่อบุคคลด้วยมูลค่า กำหนดของแต่ไม่กำหนดกาล

ข้าพเจ้าขอปวารณาด้วยปัจจัย ๔ จนกระทั่งตลอด

ชีวิต ถ้าพระคุณประสงค์สิ่งใด โปรดเรียกสิ่งนั้นจากข้าพเจ้าได้ตามประสงค์ทุกเวลา เทอญ.

ใบปวารณากำหนดมูลค่า

ข้าพเจ้าถวายกัปปิยภัณฑ์ อันควรแก่สมณบริโภคแด่พระคุณเท่าราคา.......บาท....สตางค์ ได้มอบมูลค่ากัปปิยภัณฑ์นี้ไว้ที่กัปปิยการกผู้ปฏิบัติ เมื่อมีความประสงค์กัปปิยภัณฑ์ใด โปรดเรียกกัปปิยภัณฑ์นั้นจากกัปปิยการกผู้ปฏิบัติ เท่ามูลค่านั้น เทอญ.

คำถวายที่กล่าวด้วยภาษาบาลีทั้งสิ้น ควรตั้งนโม เสีย ๓ หน แล้วจึงกล่าวคำถวายต่อไป.

ร. พ. มหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร พระนคร
นายพินิจ อู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา ๑๙/๖/๒๕๐๖

บทแผ่เมตตาแก่สรรพสัตว์

สพฺเพ สตฺตา อเวรา อพฺยาปชฺฌา อนีฆา สุขี อตฺตานํ ปริหรนฺตุ.

สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง จงอย่ามีเวรแก่กันและกันเลย อย่าเบียดเบียนกันและกันเลย อย่ามีทุกข์กายทุกข์ใจเลย จงมีสุขกายสุขใจ รักษาตนพ้นจากทุกข์ภัยเถิด.

ปัตติทานคาถา (คาถากรวดน้ำ)

เป็นพระราชนิพนธ์แห่ง
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ปุญฺญสฺสิทานิ กตสฺส ยานญฺญานิ กตานิ เม
เตสญฺจ ภาคิโน โหนฺตุ สตฺตานนฺตาปฺปมาณกา
เย ปิยา คุณวนฺตา จ มยฺหํ มาตาปิตาทโย

ทิฏฺฐา เม จาปฺยทิฏฺฐา วา อญฺเญ มชฺฌตฺตเวริโน
สตฺตา ติฏฺฐนฺติ โลกสฺมึ เตภุมฺมา จตุโยนิกา
ปญฺเจกจตุโวการา สํสรนฺตา ภวาภเว
ญาตํ เย ปตฺติทานมฺเม อนุโมทนฺตุ เต สยํ
เย จิมํ นปฺปชานนฺติ เทวา เตสํ นิเวทยุํ
มยา ทินฺนาน ปุญฺญานํ อนุโมทนเหตุนา
สพฺเพ สตฺตา สทา โหนฺตุ อเวรา สุขชีวิโน
เขมปฺปทญฺจ ปปฺโปนฺตุ เตสาสา สิชฺฌตํ สุภา.

แปล

สัตว์ทั้งหลาย ไม่มีที่สุด ไม่มีประมาณ จงเป็นผู้มีส่วนแห่งบุญที่ข้าพเจ้าทำแล้ว ณ กาลบัดนี้ด้วย แห่งบุญทั้งหลายอื่นที่ข้าพเจ้าทำแล้วด้วย เหล่าใดที่ข้าพเจ้ารักใคร่และมีคุณ มีมารดาและบิดาเป็นต้นของข้าพเจ้าก็ตาม เหล่าที่ข้าพเจ้าได้เห็นก็ตาม เหล่าที่ข้าพเจ้ามิได้เห็นก็ตาม เหล่าอื่นที่เป็นกลาง ๆ

หรือเป็นผู้มีเวรของข้าพเจ้าก็ตาม สัตว์ทั้งหลายนั้น จงเป็นผู้มีส่วนแห่งบุญทั้งปวงที่ข้าพเจ้าอุทิศให้นี้เถิด สัตว์ทั้งหลายเกิดใน ๓ ภูมิ เป็นไปในกำเนิด ๔ มีขันธ์ ๕ มีขันธ์ ๑ มีขันธ์ ๔ ท่องเที่ยวอยู่ในภพน้อยและใหญ่ ตั้งอยู่ในโลก ความให้ส่วนบุญของข้าพเจ้า สัตว์ทั้งหลายเหล่าใดรู้แล้ว สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น จงอนุโมทนาเองเถิด ก็สัตว์เหล่าใดไม่รู้ซึ่งความให้ส่วนบุญของข้าพเจ้านี้ ขอเทวดาทั้งหลายพึงบอกแก่สัตว์เหล่านั้นให้รู้แล้วอนุโมทนา เพราะเหตุคืออนุโมทนาบุญที่ข้าพเจ้าได้ให้แล้ว ขอสัตว์ทั้งปวงจงเป็นผู้ไม่มีเวร ดำรงชีวิตเป็นสุขทุกเมื่อเถิด จงถึงบทอันเกษมคือนฤพาน ขอความปรารถนาที่ดีงามของสัตว์ทั้งปวงเหล่านั้น จงสัมฤทธิ์เถิด.

ร. พ. มหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร พระนคร
นายพินิจ อู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา ๑๔/๖/๒๕๐๖

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย
ถนนพระสุเมรุ หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร โทร. 23111
นายพินิจ อู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา พ.ศ. ๒๕๐๙